

Вонсович С. Г.

ДИСКУРСИВНЕ ПОЛЕ ПОЛІТИЧНИХ ТРАНЗИТИВНИХ СИСТЕМ

У статті розглянуті концептуальні підходи до аналізу типології політичних транзитивних систем. Розкрито питання, пов'язані з політичною модернізацією. Увага актуалізована на процесах політичної демократизації суспільств.

Ключові слова: політична модернізація, дискурс, політична транзитивна система.

Проблема аналізу політичних транзитивних систем перебувала і перебуває у полі зору вітчизняних науковців. Зокрема, слід відзначити праці українських дослідників, які становлять предмет аналізу транзитології: В. Горбатенка, О. Дергачова, А. Колодій, Ю. Мацієвського, О. Романюка, М. Шаповаленко та інших. Концептуальні засади політичного транзиту (з різних позицій щодо змінюваності структури політичних систем) знайшли відображення у працях дослідників Заходу: С. Верба, Л. Даймонд, Р. Даль, Р. Дарендорф, А. Лійпхарт, Х. Лінц, С. Ліпсет, А. Пшеворський, Д. Растоу, С. Гантінгтон та інші. Значний доробок у окресленому спрямуванні становлять дослідження вчених близького зарубіжжя: В. Гельмана, В. Лаптіна, В. Пантіна, А. Циганкова та інших.

Однак визначена нами проблема ще залишається малодослідженою у транзитологічному політичному просторі.

Причини виникнення політичних транзитів визначають різноманітність форм їхнього перебігу і суттєво впливають на системний вимір політики. Це залежить від країни, а також типів транзитивних політичних систем.

Тому **метою** цієї статті є розкриття підходів до аналізу типології транзитивних політичних систем.

У сучасній науковій літературі існує низка концептуальних підходів до аналізу типології транзитивних політичних систем у їх сутнісному і термінологічному визначенні. Першим у часовому вимірі підходом за широтою свого використання є концепція політичної модернізації. Остання, виконуючи роль об'єкту, викликала широкий дискусійний резонанс. З плином часу та змінюваністю політичних реалій зазначена концепція зазнала суттєвих змін і різноманітних модифікацій, що в підсумку спричинило появу сучасної теорії політичної модернізації. Концепції демократизації, постмодернізації,

неомодернізму, транзитології і т. д. так чи інакше претендують на альтернативність щодо цієї теорії, однак базуються на її основних ідеях.

Політична модернізація є складовою частиною феномену переходу від традиційного суспільства до сучасного. Тому у науковій літературі проблему політичної модернізації розглядають у контексті опису загальнономодернізаційного процесу в цілому. Якщо ж об'єктом розгляду є процеси політичної модернізації, то їхній аналіз здійснюється на фоні соціально-економічної модернізації системи. Практичне значення теорії модернізації спочатку обмежувалося тими політичними системами у країнах, які відстали у своєму розвитку від більш передових держав. На думку російського політолога О. І. Соловйова, теорія модернізації є “сукупністю різноманітних схем і моделей аналізу, які дозволяють описувати і розкривати динаміку подолання відсталості традиційних держав” [9]. У такому трактуванні модернізаційна теорія є науковою основою моделі “навздогінного розвитку”. Оскільки зразком, еталонною моделлю розвитку при створенні цієї теорії були політичні системи Заходу, передусім США, “навздогінна”, або “відображена”, модернізація одночасно повинна бути і “вестернізацією”, тобто використанням західного устрою суспільного життя як зразка, головної матриці.

На наш погляд, можливе і широке трактування цієї теорії, яке дає змогу розширити її історичні та геополітичні межі. Для цього скористаємося визначенням явища модернізації щодо не тільки політичних систем у відсталих країнах, але й тих країн, які знаходяться на певному етапі свого розвитку. Політолог В. Ачкасов з цього приводу зауважує, що у теорії під “модернізацією варто розуміти сукупність процесів індустріалізації, бюрократизації, секуляризації, урбанізації, становлення системи загальної освіти, представницької політичної влади, прискорення просторової і соціальної мобільності і т. д., які призводять до формування “сучасного відкритого суспільства” на протигагу “традиційному закритому” [1, 84].

Отже, йдеться про визначений історично-соціальний транзит, який проходив і проходить у різних країнах під час становлення індустріального суспільства західного типу. У цьому випадку модернізація має спонтанний, соціальний характер. У такому випадку політична модернізація трактується як певні процеси, що відбуваються у політичній системі модернізаційного суспільства.

У “Політичній енциклопедії” зазначено, що модернізація – це зміни політичної системи. Вони характеризуються зростанням участі в політиці різних груп населення (через політичні партії і групи

інтересів) і формування нових політичних інститутів, поділом влади, політичними виборами, багатопартійністю, місцевим самоврядуванням [10, 724]. Аналогічні міркування щодо політичної модернізації як концепції переходу зустрічаємо й у Л. Сморгунова [11, 185]. Отже, політичну модернізацію можна визначити як процес зміни у політичній сфері суспільства, що модернізується, внаслідок чого формується багатокomпонентна, різнофункціональна політична система сучасного суспільства.

Концепція політичної модернізації, що виникла у 1950-ті роки, стала основою у царині політичної діяльності США і колишніх колоніальних держав, зокрема Великобританії і Франції щодо удосконалення політичних систем у країнах Латинської Америки або створення таких у постколоніальних країнах Азії та Африки. Що стосується країн Заходу, то зазначена концепція відіграла роль теоретичної основи для ретроспективного аналізу пройденого ними шляху становлення демократичних політичних інститутів і процедур, формування високої політичної культури та інших структурних компонентів політичної системи. З огляду на це, відповідно до типології загальної модернізації, виокремлюються також і типи політичної модернізації. Однак межа між ними не є чіткою. Найбільш “об’єднаний” варіант типології політичної модернізації містить два типи. До першого віднесемо оригінальну спонтанну модернізацію, характерну для більшості західних країн. Особливість їх полягає у тому, що вони пережили перехід до раціональних соціальних структур у результаті поступового довготривалого розвитку внутрішніх процесів. Другий тип – вторинна, “відображена, модернізація, що характерна для країн, які з тих чи інших причин відстали у своєму розвитку і зараз прагнуть за допомогою використання досвіду передових держав, соціокультурних контактів із центрами індустріальної і постіндустріальної цивілізації здійснити “осучаснення навздогін” [10, 182].

Сутність іншої класифікації полягає в тому, що після “спонтанної модернізації” (країни Західної Європи, США і Канада) йде “запозичена” (країни Східної і Південно-Східної Європи, Японія, Туреччина і Росія) та “навздогінна” модернізації (країни Азії, Африки і Латинської Америки) [4, 249].

Диференційований варіант типології модернізації як переходу до сучасного суспільства, що містить досягнення таких політичних характеристик, як формування демократії і демократична система влади, пропонує Г. Федотова. На її погляд, перша модернізація була успішно здійснена країнами Заходу під час переходу від

Середньовіччя до Нового часу. У процесі переходу в результаті внутрішнього саморозвитку на основі власних потреб та історичної долі (Ренесанс, Реформація і Просвітництво) сформувався унікальний стійкий тип органічно-інноваційного розвитку. До другого типу модернізації належить “навздогінна” модернізація, яку здійснили не країни Заходу, які за взірцем взяли його практику і які прагнули наздогнати Захід. Ці країни реалізували неорганічно-мобілізаційний тип розвитку. Останній характеризувався нерівномірним перебігом, циклічністю, реверсивністю і поверненням на шлях модернізації. У підсумку завдяки цьому шляхові були досягнуті суттєві успіхи, але в цілому процес входження у сім’ю західних народів чи наближення до Заходу залишається незавершеним. До третього типу варто віднести спробу модернізації, що була здійснена країнами Південно-Східної Азії. Вони обрали комбінований мобілізаційно-інноваційний тип розвитку без радикальних змін ідентичності. Темпи розвитку цих країн можна охарактеризувати як швидкі, але не тривалі у темпоральному вимірі з наступною стагнацією.

Четвертий тип – модернізація як за капіталістичним зразком, так і за соціалістичним, здійснена країнами третього світу у період деколонізації. Цей тип модернізації зараховують до постколоніального типу розвитку. Він є найменш вдалим типом модернізаційного проекту. Четвертий тип модернізації не забезпечив прийнятних темпів розвитку і в багатьох випадках призвів лише до руйнування традиційного суспільства. До п’ятої групи країн, у яких практично була реалізована теорія модернізації, можна зарахувати колишні соціалістичні країни, стосовно яких ця теорія отримала назву неомодернізму. Окрім того, виокремлено низку країн четвертого світу, у яких “модернізаційний стрибок” не відбувався, а розвиток проходив дуже повільно.

З наведених типологій очевидно, що більшість дослідників визнають перший тип – тип спонтанної модернізації країн Західної Європи і США. Відмінності у підходах простежуються у класифікації модернізаційних процесів в окремих країнах і регіонах світу. Так, до вже згаданих “відображеної”, “запозиченої”, “навздогінної” модернізацій можна додати “рецидивуючу” модернізацію, яка повторюється після (або під час) серії неповних чи невдалих модернізаційних спроб [14, 4-5]. Це свідчить про ускладнення запропонованих різними авторами типологій модернізації; тому запропонований нами підхід щодо політичної модернізації може бути повністю виправданим.

Оцінюючи досягнення та евристичні можливості теорії

політичної модернізації, зокрема її розділу про типологію транзитивних політичних систем, варто зазначити, що вона розвивалася паралельно із введенням до модернізаційних процесів нових країн світу і нагромадження відповідного досвіду.

Так, на першому етапі (друга половина 1950-х-1960 рр.) теорія модернізації, на думку її критиків, дійсно відрізнялася сутнісно вираженим американоєвроцентризмом, сприйняттям історії як лінійно-поступального розвитку від традиційності до сучасності, переоцінки ролі політичних інститутів та недооцінки інших суб'єктів політики, таких компонентів політичної культури, як національні традиції та звичаї.

Однак реальний політичний розвиток у постколоніальних країнах відкинув таке розуміння модернізації політичних систем. Тому у 1970-80-тих роках відбулася переоцінка шляхів втілення основних постулатів класичної модернізаційної теорії; були запропоновані нові моделі модернізації.

Основну увагу почали приділяти пошуку можливостей гармонізації традиційних соціокультурних цінностей, історичних національних особливостей країн і соціально-політичної свідомості їх громадян із політичними досягненнями сучасної цивілізації (демократична система організації влади, дотримання прав і свобод особистості, розвиток системи інститутів громадянського суспільства, формування плюралістичної політичної культури і т.д.). У цьому контексті, а також із врахуванням їх реальної соціально-економічної, політичної ефективності більш позитивно оцінювали роль авторитарних політичних режимів на етапах загальної модернізації.

У 1990-2000 рр. у теорію модернізації було внесено корективи. Поряд із способами синтезу традиційності й сучасності великого значення почали надавати врахуванню і використанню геополітичних факторів.

Пошук нових модернізаційних рішень відбувається за такими напрямками: використання і перетворення простору із врахуванням традиційних принципів його організації у сфері адміністративно-територіальної структури і форм організації життя корінного населення, забезпечення взаємодії центру і периферії за допомогою поєднання демократичного характеру державної влади із визнанням авторитету неформальних, місцевих, національних і духовних лідерів; використання транзитивних апробованих інститутів для збереження територіальної цілісності держав, які модернізуються [2, 204].

Загалом оцінка теорії модернізації російськими і вітчизняними

дослідниками є неоднозначною і варіюється від позитивної до негативної [5, 3; 3, 7]. Щодо транзитології зазначимо, що 1980-90-х роках минулого століття в дослідженнях політичних транзитів чільне місце займають проблеми демократизації політичних систем, які охопили десятки країн у різних частинах світу.

Варто зауважити, що зміст процесів демократизації політичного життя і політичних систем у більшості країн полягав не у створенні демократичних політичних інститутів і процедур, як це було у країнах навздогінної модернізації, а у їх відновленні та вдосконаленні, у переході від авторитарних і тоталітарних політичних режимів (систем) до демократичних. Також можна погодитись з думкою С. Гантінгтона, який у завершеному вигляді щодо свого часу запропонував концепцію трьох хвиль демократизації [15, 17]. Розуміння демократичності політичної системи, яке базується на загальновизнаному процедурному визначенні демократії Й. Шумпетером, виокремлює змагання і участь як дві її основні складові, а також визначає як необхідні умови їх забезпечення існування у суспільстві свободи слова, друку і організації [16, 372].

Незважаючи на те, що автор концепції вважав демократизацію окремою групою транзитів, які відбуваються в обмежений час, між нею і політичною модернізацією існують певні паралелі. Так, перша хвиля демократизації і спонтанна модернізація країн Західної і Північної Європи, США, Канади та інших домініонів Великобританії є одними й тими ж подіями та процесами. Термін другої хвилі демократизації багато в чому означає запозичену політичну модернізацію країн, які перемогли у Другій світовій війні. І лише третя хвиля демократизації має часове зміщення у десять – п'ятнадцять років порівняно з модернізацією країн, які звільнилися від колоніальної залежності і охоплює інші держави.

Вказані збіжності можна пояснити тим, що демократизація є складовою частиною процедур політичних технологій, передусім кінцевою метою політичної модернізації. Відмінність її полягає у тому, що не в усіх випадках зміни, які виникають у процесі політичної модернізації в інституціональній сфері, призводять до бажаних результатів щодо встановлюваного політичного режиму. У цьому, а також у “відкатах” хвиль демократизації простежується нелінійний характер політичних транзитів і політичного розвитку загалом.

Демократизація як складова частина і як сутність політичної модернізації має свою напрацьовану технологію політичних транзитів і транзитивних політичних систем. С. Гантінгтон розрізняє п'ять моделей зміни політичних режимів. Залежно від ролі керівних та

опозиційних сил щодо здійснення цих моделей транзитивні процеси можна поділити на три типи. Перший тип – трансформація. Він здійснюється в тих випадках, коли ініціативу встановлення демократії переймає на себе пануюча еліта. Другий тип – заміна. Реалізовується тільки опозиційними угрупованнями, в той час як авторитарний режим розпадається сам по собі або усувається силоміць. Третій тип – заміщення. Відбувається у результаті дій урядових і опозиційних сил [15, 55].

Окрім того, більш диференційовану типологію форм переходу, яка базується на порівнянні груп еліт, що здійснюють транзит (стара еліта чи нова контр еліта), і обраної ними стратегії протистояння або пристосування розробили американські дослідники Г. Мунк і С. Лефф. Її зміст становить політична революція “згори”, “знизу”; соціальна революція, консервативна реформа, реформа через компроміси [11, 188].

Суттєвий вплив на характер політичних транзитів, на поведінку старої політичної еліти та її взаємовідносин із новоутвореною демократичною опозицією здійснюють умови, в яких вона зароджується в тій чи іншій країні. Виходячи з цього, всі транзити умовно ми можемо поділити на кризові і некризові. Зазначимо, що будь-який перехід відбувається під впливом кризових станів соціальної системи в цілому, мову слід вести, насамперед, про переваги типу кризи: економічного розвитку, легітимациі авторитарного режиму тощо.

Розглянуті варіанти типології демократичних транзитів, а також їх різноманітні поєднання складають необхідну основу для ідентифікації транзитивних процесів у конкретних країнах. Однак демократизація, як і політична модернізація, не охоплює всіх видів політичних транзитів. Окрім того, у жодній концепції не відображений політичний транзит у США (1930-ті роки), здійснений президентом Ф. Рузвельтом. В умовах жорсткої економічної і соціальної кризи, що загрожувала зруйнувати основи життєдіяльності країни, “новий” курс президента виявив і реалізував потужні резерви самозбереження та подальшого розвитку капіталізму, що не були передбачені К. Марксом, і відкрив магістральні суспільно-історичні перспективи для багатьох країн світу [12, 21].

За показниками ролі державного керівництва і правлячої еліти цей транзит варто класифікувати як трансформацію, а за змістом характеру і результату – як перехід від класичного капіталізму до суспільства із соціально зорієнтованою ринковою економікою у соціальній державі. Відсутність відповідних поправок до

американської конституції має лише формальне значення.

Концепція “хвиль демократизації” базується на реальних демократичних процесах і відіграє важливу роль в осмисленні і прогнозуванні політичних транзитів цього виду, але очевидними є її геополітичні межі. Також концепція демократизації має чітко окреслену одно векторну американоевропоцентричну спрямованість.

Ще менш безальтернативним як зразок політичного розвитку західний варіант демократизації постає в контексті можливої реалізації концепції “зіткнення цивілізацій” С. Гантінгтона. Роки, що пройшли після опублікування ним своєї концепції, підтвердили обґрунтованість прогнозів щодо посилення ролі міжцивілізаційної різниці та протиріч у глобальному цивілізаційному розвитку.

Варто зазначити, що вказані геополітичні і соціокультурні межі пізнавальних можливостей концепцій демократизації і модернізації потребують пошуку нових перспективних теоретичних концепцій. Таким стає новий науковий напрямок – соціальна і політична транзитологія. Проте більшість дослідників розглядають його крізь призму вже відомих наукових моделей і парадигм. Так, вже згадувана нами Г. Федотова вважає транзитологію спрощеною версією модернізації, яка вимагає досягнення лише двох параметрів – маркетизації і демократизації. Остання поділяється на чотири ступені [13, 8]. Аналогічно до панування парадигми ринку і демократії під час трансформації посткомуністичних країн окреслюють досліджуване поле транзитології К. Мюллер і А. Пікель [8, 68]. Трансформації соціально-політичних систему контексті сучасної хвилі демократизації присвячені транзитологічні дослідження А. Мельвіля [7, 19].

Досить критично транзитологію оцінює російський філософ Б. Капустін, який вважає її “соромливим воскресінням теорії модернізації” [3, 7]. Критика Б. Капустіним транзитології спирається на досить поширену практику її поєднання із конкретним видом соціально-економічних і політичних транзитів, а також на вже відпрацьовані дослідницькі установки і стереотипи. Проте таке трактування зазначеного наукового напрямку зовсім не впливає із етимології поняття “транзит”, що походить від латинського *transitus*, тобто перехід.

У цьому контексті слід звернути увагу на позицію І. Кузнєцова, яка має, на нашу думку, більше переваг. У ній відображені реальні позитивні можливості дослідження політичного процесу у межах транзитологічної парадигми [6, 50].

Серед них можна виокремити наступні. По-перше, можливість показати хід політичного життя як постійно змінюваного буття ідей,

суспільних груп, інститутів, практик, які не зафіксовані у категоріях статистики. По-друге, сконцентрованість транзитологічного підходу на виокремленні та аналізі факторів політичних змін. По-третє, використання транзитологічної парадигми як основи розглянутих нестабільних, нестійких і водночас складно зорганізованих систем у період пошуку оптимальних форм самоорганізації на основі переосмислення світового досвіду і актуалізації власного історико-культурного потенціалу. По-четверте, транзитологія пов'язує глобальні, довготермінові тенденції розвитку і локальні процеси. Тим самим вона спрямована не тільки на розгляд загального процесу демократизації і його впливу на недемократичні і “перехідні” держави, але й на визначення факторів прояву тенденцій глобалізації економічних відносин, посилення інформаційного впливу провідних державна інші країни світу

Таким чином, у такій інтерпретації транзитологічний підхід набуває своєї специфіки і стає більш адекватним сучасним політичним процесам, ніж класична модернізаційна теорія. Однак у цьому випадку обмеження його пізнавальних можливостей історичними рамками сучасності і єдиним напрямом змін у бік демократії можна розглядати як розуміння політичної транзитивності (відповідно, транзитології) у вузькому значенні цього поняття. У реальності явище політичної транзитивності багатогранніше. Перехід від традиційного до сучасного суспільства, яким називають модернізацію, – це теж один із видів соціального і політичного транзиту.

З огляду на сучасний стан опрацювання проблеми можна стверджувати, що під час оцінки руху політичного транзиту, вдосконалення політичної системи відбувається не завжди за висхідною лінією і в однаковому темпі. Її самоорганізація на новому рівні проходить через періоди підйомів і спадів. В умовах глобалізації, об'єднання у певну світову систему найрізноманітніших за рівнем розвитку і за складностями соціально-економічних, культурно-історичних і політичних структур, перед менш розвинутими країнами відкриваються можливості прискорити свій розвиток. Для цього їм не обов'язково повторювати усі етапи становлення, які пройшли інші країни, і при цьому зазнавати відповідних матеріальних і часових витрат. Достатньо, щоб політичні системи, які здійснюють політичний транзит, правильно визначали тенденції і темпи світової еволюції та інтегрували до них свої країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ачкасов В. А. Россия как разрушающееся традиционное общество // Полис. – 2001. – № 3. – С. 83-92.
2. Барис В. В. Геополитические контуры России. – М. : ОАО ЭКОС, 2002. – 392 с.
3. Капустин Б. Г. Конец “транзитологии”? (О теоретическом осмыслении первого посткоммунистического десятилетия) // Полис. – 2001. – № 4. – С. 6-26.
4. Касымбеков М. Б. Особенности института президентства в странах второго и третьего эшелонов модернизации // Социально-гуманитарные знания. – 2002. – № 3. – С. 447-257.
5. Кравченко И. И. Модернизация мира и сегодняшней России. Выход из кризиса // Вопросы философии. – 2002. – № 9. – С. 3-19.
6. Кузнецов И. И. Парадигма транзитологии // Общественные науки и современность. – 2000. – № 5. – С. 46-51.
7. Мельвиль А. Ю. Демократические транзиты (теоретико-методологические и прикладные аспекты). – М. : МОНФ, 1999. – 106 с.
8. Мюллер К. Смена парадигм посткоммунистической трансформации // Социс. – 2002. – № 9. – С. 68-82.
9. Пугачев В. П., Соловьев А. И. Введение в политологию : учебник для студентов вузов. – М. : Аспект Пресс, 2005. – 477 с.
10. Семигин Г. Ю. Модернизация политическая // Политическая энциклопедия : в 2 т. – М., 1999. – Т. 1. – С. 724.
11. Сморгунов Л. В. Современная сравнительная политология : учебник. – М. : РОССПЭН, 2002. – 472 с.
12. Согрин В. В. США в XX веке. Тенденции и итоги общественно-исторического развития. США – Канада: экономика, политика, культура. – 1999. – № 9. – С. 20-21.
13. Федотова В. Г. Неклассические модернизации и альтернативы модернизационной теории // Вопросы философии. – 2002. – № 12. – С. 3-21.
14. Федотова В. Г. Неклассические модернизации как форма развития социальных систем // Вопросы философии. – 2002. – № 12. – С. 4-5.
15. Хантингтон С. Третья волна: Демократизация в конце XX века. – М. : РОССПЭН, 2003. – 368 с.
16. Шумпетер Й. А. Капитализм, Социализм и Демократия : пер. с англ. / предисл. и общ. ред. В. С. Автономова. – М. : Экономика, 1995. – 540 с.

Вонсович С. Г. Дискурсивное поле политического транзита.

В статье рассмотрены концептуальные подходы политической транзитологии. Раскрыты вопросы, связанные с политической модернизацией. Внимание актуализировано на процессах политической демократизации обществ.

Ключевые слова: политическая модернизация, дискурс, политическая транзитология.

Vonsovych S. G. Discursive field of political transition.

The article deals with the conceptual approaches of political transitology. Uncover the issues related to political modernization. Updated focus on the processes of political democratization of societies.

Keywords: political modernization discourse, political transitology.

Чубур Н. В.

КРАЇНИ “ЦЕНТРУ” І “ПЕРИФЕРІЇ” В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті здійснено аналіз впливу глобалізації на розвиток світової економіки: досліджено історичні передумови створення центральних і периферійних регіонів, розкрито економічні диспропорції у світовому господарському просторі між країнами Центру і Периферії, особливості взаємодії між останніми, позитивні і негативні наслідки глобалізаційних процесів. Особливу увагу в цьому контексті звернуто на прогнози щодо формування нового світового порядку у світлі глобалізації.

Ключові слова: колоніальна система, глобалізація, “золотий мільярд”, світова економіка, новий світовий порядок.

Сучасні процеси світового розвитку створили новий вимір широкому колу міжнародних проблем. До їх переліку можна зарахувати і проблему відносин “Центр-Периферія”, що пов’язана з умовами цивілізаційної взаємодії промислово розвинутих держав і країн, що розвиваються.

Центропериферійний розподіл світу (у соціально-економічному плані та в політичному аспекті) давно став загально визнаним у світовій науковій літературі. У його основі не тільки доробки А. Франка [1] та І. Валерстайна [2], але й праці інших авторів, зокрема Р. Кохейна, Дж. Ная, Р. Купера, Г. Кіссінджера тощо [3]. І хоча в сучасних текстах нерідко вживають інші демаркації (Захід і Схід, Північ і Південь, “нова Північ” і “глибокий Південь”), за їх основу взята дихотомія Центру і Периферії. Співвідносячи ці два ареали, дослідники акцентують увагу на їх нерівноправному положенні у світовому просторі. Нерівноправність такого роду має наслідки економічного, політичного і соціокультурного характеру, що накладає